

Краєзнавча спадщина невтомного дослідника

Бібліографічний огляд

(до 85-річчя від дня народження Гаврила Івановича Чернихівського – дослідника Кременеччини, історика, літературознавця, поета, журналіста.)

Народився Г. І. Чернихівський - 28 вересня 1936 року в с. Плесківці на Тернопіллі, у багатодітній селянській родині. Після закінчення школи вступив на історичний факультет Львівського державного університету ім. Івана Франка, де активно займався науковою роботою, брав участь у студентських конференціях. З 1958 року працював учителем у селах Доброводи Збараського і Горинка Кременецького районів. У цей час Гаврило Іванович активно зайнявся краєзнавчою роботою. У 1963–1969 - працював бібліографом нашої бібліотеки та викладачем історії України у Кременецькому педагогічному інституті. 1969–2006 - старший науковець, завідувач відділу, провідний науковий співробітник Кременецького краєзнавчого музею. З 1969 по 1983 рр. - був заступником начальника Волино-Подільської археологічної експедиції, яка досліджувала пам'ятку пізнього палеоліту на горі Куличівка в Кременці. Частина віднайдених матеріалів знаходиться в експозиції музею. Понад 40 років прожив у Кременці, зробив свій величезний внесок у розвиток місцевого краєзнавства. З ініціативи Гаврила Чернихівського у Кременці перейменовано 66 вулиць, встановлено 30 меморіальних таблиць, у тому числі Р. Бжеському, Борису Козубському, Оксані Лятуринській, Лесі Українці, Михайлу Черкавському та ін. Ініціатор спорудження пам'ятника на могилі Галини Гордасевич (2006). Гаврило Іванович Чернихівський — член Всеукраїнської спілки краєзнавців (1992) та Національної спілки письменників України (2005), лауреат премій у галузі охорони пам'яток історії та культури ім. В. Антоновича (1998) та літературно-мистецької ім. братів Лепких (2001—2002), Міжнародної премії фонду родини Водяників-Швабінських (2004) та інших нагород.

Помер дослідник 19 вересня 2011 року після довгої хвороби у Кременці, похований на місцевому Туницькому кладовищі.

Творчий ужинок історика-краєзнавця Гаврила Чернихівського дуже багатий. З-під його пера вийшло понад 150 наукових праць, тисячі літературо-, крає-, та музеєзнавчих статей у пресі, автор кількох сотень віршів. Він активний учасник численних міжнародних науково-практичних конференцій. Із цього вражаючого доробку в бібліотеці КОГПА ім. Тараса Шевченка зберігаються наступні:

Перша книга Гаврила Івановича, яка 1987 році побачила світ :

Чернихівський Г. Кременець : путівник. - Львів : Каменяр, 1987. - 56 с., 12 арк. іл. - Резюме парал. рос. і англ. - в основу якої покладено багаторічні пошуки, опрацювання літописів, археологічні знахідки.

Багато своїх досліджень Г. Чернихівський присвятив розвитку культури. Він почав пошук матеріалів з історії виникнення та діяльності друкарень на Кременеччині в XVI—

XVII ст., Вищої Волинської гімназії. У 1992 році вийшло друком дослідження з історичного та літературного краєзнавства, проведене автором за останні десятиріччя:

Черняхівський Г. І. Крем'яничина. Історичне та культурне краєзнавство: матеріали на допомогу педагогам і студентам педколеджу, учням середніх спеціальних навчальних закладів та загальноосвітніх шкіл. - Кременець, 1992. - 105 с. - основу книги склали, – результати тривалої пошукової і збиральницької праці. Це перша спроба подати у зібраному вигляді матеріали з історичного та літературного краєзнавства Крем'яничини.

На основі вивчених архівних, наукових джерел автор простежує багатовікову історію Кременеччини в монографії:

Черняхівський Г. І. Кременеччина від давнини до сучасності: [монографія]. – Кременець : Папірус, 1999. – 320 с. – перше дослідження минувшини краю від незапам'ятних часів до наших днів. Автор характеризує природу краю, охоплює головні віхи минулого, дає оцінку найбільш вагомим історичним подіям, фактам, особам. У пропонованій праці – численні посилання на архівні матеріали, друковані джерела, бібліографія, іменний та географічний покажчик. Праця ілюстрована картою, схемами та світлинами.

Краєзнавець автор путівника по експозиціях Кременецького краєзнавчого музею:

Черняхівський Г. І. Кременецький краєзнавчий музей: путівник. – Кременець : Папірус, 2005. – 71 с. - в якому на основі численних матеріалів висвітлює історію регіону Південно-Західної Волині від найдавніших часів до кінця XX ст. У ньому

розповідається про видатних діячів минувшини, які вписали не одну цікаву сторінку історії краю, про багату і неповторну природу Кременеччини.

Після проголошення незалежності України Г. І. Чернихівський із новою енергією поринув у красназавчу роботу, повертаючи із забуття славетні імена української історії, літератури, науки, культури: Уласа Самчука, Оксани Лятуринської, Олександра Неприцького-Грановського та багатьох інших. У 1996 році вийшло з друку перше монографічне дослідження про уродженця села Великі Бережці вченого, поета, громадсько-політичного діяча О. Неприцького-Грановського:

Чернихівський Г. І. Олександр Неприцький-Грановський : життя і творчість : [монографія]. – Тернопіль : Збруч, 1996. – 417 с. - який 64 роки прожив у США, став першим з українців професором американського університету. Все життя боровся за визволення українського народу з-під чужоземного панування за створення суверенної Української держави. Автор на основі, зібраних в архівах США, матеріалів подає огляд джерел і літератури, висвітлює життєвий і творчий шлях, літературно-мистецьку спадщину, наукову діяльність, участь Олександра Неприцького-Грановського у громадсько-політичному житті США та діаспори. Книга ілюстрована 50 світлинами.

Гаврило Іванович був ініціатором та організатором літературно-меморіального музею Олександра Неприцького-Грановського в селі Великі Бережці. В 2006 р. видано нарис-путівник по експозиції Великобережецького літературно-меморіального музею О. Неприцького-Грановського:

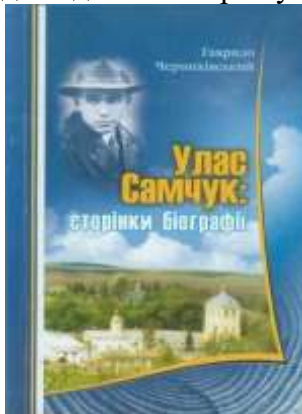
Чернихівський Г. І. Великобережецький літературно-меморіальний музей Олександра Неприцького-Грановського : нарис-путівник . – Тернопіль : Збруч, 2006. – 34 с. - присвячений 120-річчю від дня народження відомого вченого-ентомолога, громадсько-політичного діяча, поета, професора американського університету. На основі багатої і оригінальної експонатури висвітлюються життєвий і творчий шлях Олександра Анастасійовича.

У 2002 році науковець, в співавторстві з дружиною, видав монографію присвячену уродженці Кременеччини, яка майже 50 років жила в еміграції.:

Чернихівський Г. І. Оксана Лятуринська: життя і творчість / Г. І. Чернихівський, В. І. Чернихівська. – Кременець; Тернопіль, 2002. – 289 с. - перше багатопланове дослідження про видатну українську письменницю, скульптора, графіка, писанкарку. У пропонованій праці подано огляд джерел та літератури, висвітлюється життєвий і творчий шлях письменниці, її багата й різноманітна літературно-мистецька спадщина. Працюючи над книгою, автор ознайомився з матеріалами та документами архіву О. Лятуринської, який зберігається в Українській Вільній Академії Наук у Нью-Йорку. Книга ілюстрована світлинами. Подані бібліографія та іменний покажчик.

2005-го року, дослідник порадував читачів першим в Україні ґрунтовним дослідженням про «українського Гомера ХХ століття»:

Чернихівський Г. І. Улас Самчук: сторінки біографії : монографія. – Тернопіль : Збруч, 2005. – 245 с. – у пропонованій праці висвітлюється життєпис видатного прозаїка ХХ ст., редактора, видавця, публіциста, громадсько-політичного діяча на тлі епохи, в якій він жив і творив. Книга ілюстрована багатьма світлинами. Подана велика бібліографія, яка має понад шістьсот позицій.

Опублікував дослідник низку статей про громадсько-політичних діячів, життя й діяльність яких пов'язані з Кременеччиною, насамперед Бориса Козубського, Михайла Черкаського, Семена Жука, Василя Кархута. Всі ці матеріали ввійшли в серію видань Г. І. Чернихівського "Портрети пером", в яких зібрано нариси про письменників, вчених, громадсько-політичних діячів нашого краю:

Чернихівський Г. І. Портрети пером : статті, есе, рецензії Кн. 1. – Кременець ; Тернопіль : Папірус, 2001. – 307 с. – у книзі, відомим дослідником-красознавцем, змальовано 31 портрет популярних письменників, учених, громадсько-

політичних та релігійних діячів Кременеччини. Вона складається із двох частин. До першої ввійшли статті, есе, рецензії про письменників – вихідців краю, серед яких видатні постаті: Улас Самчук, Оксана Лятуринська, Олександр Неприцький-Грановський, майстри слова 70–90-х років: Борис Харчук, Іван Гнатюк, Галина Гордасевич. Друга частина присвячена вченим, громадсько-політичним, релігійним діячам. Серед них виокремлюються: Борис Козубський, Роман Бжеський, Семен Жук, Олег Штуль-Жданович, Юрій Пундик, Степан Генсірук, Ігор Юхновський.

Друга книга з представленого циклу написана в співавторстві з донькою, викладачкою нашого закладу О. Г. Легкун:

Черніхівський Г. І. Портрети пером : статті, есеї, рецензії. Кн. 2 / Г. І. Черніхівський, О. Г. Легкун. – Кременець ; Тернопіль : Малий Видав. Дім, 2003. – 324 с. – в ній змальовано 24 портрети популярних письменників, учених, громадсько-політичних, музичних та релігійних діячів, фольклористів, доля яких пов'язана із Кременеччиною. Це Михайло Драгоманов, Улас Самчук, Оксана Лятуринська, Олександр Неприцький-Грановський, Іван Савич, Георгій Петрук-Попик, Григорій Радошівський, Анатолій Котович, Андрій Кушніренко, Мирослава Попілевич, Олександр Гринько, родина Свідерських та ін. Нариси про музичних діячів та фольклористів краю написані Оксаною Легкун. Книга має вагому бібліографію, багато ілюстрацій.

У 3-й книзі:

Черніхівський Г. І. Портрети пером : статті, публікації, спогади, рецензії. Кн. 3. – Кременець ; Тернопіль : Папірус, 2008. – 314 с. - змальовано 14 портретів письменників, митців, учених, громадсько-політичних та релігійних діячів, пов'язаних із Кременеччиною. Це Улас Самчук, Оксана Лятуринська, Олександр Неприцький-Грановський, Іван Гнатюк, Галина Гордасевич, Ігор Герета та ін. Значне місце відведено публікаціям. Вперше видрукувано щоденник О. Неприцького-Грановського за 1910–1913 рр., інтерв'ю Яра Славутича із професором О. Грановським, документи про участь професора Василя Біднова у громадському та релігійному житті Кременця початку 20-х років ХХ ст. Вперше публікується листування О. Лятуринської і О. Неприцького-Грановського. Подані рецензії на книги Антоніни Листопад, Людмили Майдіної, Галини Гордасевич.

4 книга тетралогії вийшла в 2012 р. вже після смерті науковця:

Черніхівський Г. І. Портрети пером: статті, публікації, спогади, рецензії, есе. Кн. 4. - Кременець-Тернопіль : Папірус, 2012. - 316 с. - в ній вперше видруковані "Драгоманознавчі дослідження" автора, виконані у 70-80-х роках ХХ ст. і опубліковані у різних збірниках, часописах. Ці дослідження розкривають, чи не вперше в українській

історіографії, погляди Михайла Драгоманова як історика, перш за все як історика українського народу. Окрім того поміщені спогади про Марію Вавричин-Сторчак та про вчителя історії Олексія Івановича Медвідя, інших учителів. Вперше опубліковано велике есе Олени Хилюк (Мороз) "Творчий силует Гаврила Чернихівського". Поміщені дві рецензії - на книгу Ю. Камаєва "Мед з дікалоном" та на роман Василя Шкляра "Чорний ворон".

Крім науково-дослідної праці, краєзнавець видав ще й збірку поезій:

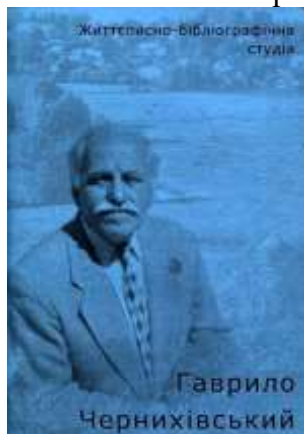

Чернихівський Г. І. Серця клич ... : вибрані поезії . – Крем'янець : Папірус, 1996. – 114 с. У віршах оспівані Матір-Вітчизна, отчий край, рідне село. Значна частина збірки – твори про найпотаємніше, про кохання. Крім поезії, видрукувано ряд пісень на слова Євгена Плужника, Марії Хоросницької, Зої Кучерявої, на авторські тексти, а також твори, покладені на музику іншими композиторами.

Брав активну участь у написанні: **Історія міст і сіл Української РСР : в 26 т. Тернопільська область / АН УРСР; редкол. тому: С. П. Нечай (голова) [та ін.] - Київ : Голов. ред. УРЕ, – 1973. – 639 с.**

Стараннями краєзнавця побачили світ збірка поезій: **Вавровий-Виливчук, Ю. А. Наче скошений цвіт... : вибрані твори / упоряд. Г. І. Чернихівський. - Крем'янець : Просвіта, 1994. - 38 с.**, казки: **Циганські ліки / зібрав С. Даушков, упоряд. Г. І. Чернихівський. - Дубно : Незабудка, 1992. - 16 с.**

Наукова, творча, краєзнавча та літературна спадщина самого дослідника висвітлена в життєписно-бібліографічній студії:

Гаврило Чернихівський: життєписно-бібліографічна студія / уклад. М. Друневич. – Тернопіль, 2001. – 76 с. - видання є бібліографічним покажчиком опублікованих праць Гаврила Чернихівського. Користування бібліографією полегшить іменний покажчик, перелік періодичних видань. Покажчик стане у пригоді науковцям, вчителям, бібліотечним працівникам, краєзнавцям, усім, хто цікавиться історією, культурою, літературним процесом та духовним, релігійним життям Кременеччини.

Підготувала: Ольга Ставінська

Інформаційний список літератури
бібліотеки КОГПА ім. Тараса Шевченка

Наукові публікації Г. І. Чернихівського:

1. Олександр Неприцький-Грановський (1887—1976) : бібліогр. покажч. / уклад.: Г. І. Чернихівський, А. О. Ленчишин. - Т. : Лілея, 1997. - 104 с.
  2. Оксана Лятуринська : життєписно-бібліогр. студії / уклад.: Г. І. Чернихівський, Н. Г. Сташенко. - Луцьк : Вежа, 2001. - 93 с.
  3. Чернихівський Г. Волинь у наукових працях діаспори // Матеріали I-III наук.-краєзнав. конференцій "Остріг на порозі 900-річчя" (1990-1992рр.) / ред. Г.В. Сорочук; наук.-краєзн. т-во "Спадщина". - Остріг, 1992. - Ч. II. - С. 98- 100.
  4. Чернихівський Г. Кременець; Почаїв // Наука і суспільство. – 1989. - №1. – С. 37: Малі міста.
  5. Чернихівський Г. Немеркнучі сторінки минулого: до 750-річчя оборони Кременця від орд Батия // Прапор перемоги. - 1990 – 4 серп. – С. 3
  6. Чернихівський Г. І. Святиня нашої історії // Прапор перемоги. - 1990 – 24 трав. - С. 3.
  7. Чернихівський Г. Немеркнучі сторінки минувщини: до 750-річчя оборони Кременця від орд Батия // Прапор перемоги. - 1990 – 6 верес. – С. 3
  8. Чернихівський Г. Твердиня на Замковій горі: до 750-річчя оборони Кременця від орд Батия // Прапор перемоги. - 1990 – 15 верес. – С. 3
  9. Чернихівський Г. Немеркнуча пам'ять: до 750-річчя битви кременчан з ордами Батия // Прапор перемоги. - 1990 – 1 груд. – С. 2
  10. Чернихівський Г. Доля страдницька крилами б'є [С. Даушков] // Прапор перемоги. - 1991– 1 січ. – С. 4.
  11. Чернихівський Г. Українські літописи XVII-XVIII ст. у творчій спадщині М. Драгоманова // Український історичний журнал. – 1993.- №4-6. – С. 38.
  12. Чернихівський Г. «... Й на раменах муки в'язниць» [В. Кархут: письменник, лікар] // Діалог. - 1993. – 10 верес. - С. 2.
  13. Чернихівський Г. Науковець, син сільського коваля [Степан Генсірук] // Вільне життя. – 1997. – 15 серп. - С. 4.
  14. Чернихівський Г. Будівничий Галицько-Волинської держави: до 800-річчя від дня народження князя Данила Галицького // Діалог. - 2001. - 6 жовт. - С. 4.
  15. Чернихівський Г. Магдебурзьке право в історії Крем'янця // Діалог. - 2008. - 23 трав. - С. 1
  16. Чернихівський Г. Зачарований Кременцем поет : Іван Гнатюк // Діалог. - 2009. – 10, 17, 24 лип. - С. 5.
  17. Чернихівський Г. Кременецькими стежками Уласа Самчука : до 105-ої річниці від дня народження видатного письменника // Діалог. - 2010. - 26 лют., 5 берез. - С. 2.
  18. Чернихівський Г. " Жила... любила...плакала... сміялася...": до 75-річчя від дня народження Галини Гордасевич // Діалог. - 2010. - 26 берез. - С.5.
  19. Чернихівський Г. Літературно-меморіальному музею - 15 років: в Тилявці Шумського району музей Уласа Самчука // Замок. - 2009. - №1-2(50),28 січня. - С.3.
- Чернихівський Г. Ю. Словацький в українських краєзнавчих дослідженнях: стаття // Україна і Польща доби Романтизму: образ сусіда: матеріали міжнародної наукової конференції, присвячені 190-річчю з дня народження Юліуша Словацького.

Кременець, 8-11 вересня 1999 року / ред.-упоряд. А. Ломакович, В. Собчук, О. Василюшин. - Тернопіль : Астон, 2000. - С.138-148.

Література про Г. І. Чернихівського:

1. Гаврило Чернихівський : [коротка біографічна довідка] // Літературне Тернопілля 1984–2007 рр. : антологія / редкол. : Б. Бастюк, О. Герман, Р. Гром'як [та ін.]. – Тернопіль : Терно-граф, 2007. – С. 627 – 635.
2. Василюшин О. Внесок Г. Чернихівського в українське самчукознавство : стаття // Актуальні проблеми гуманітарної освіти : зб. наукових праць. - Кременець : КОГПІ, 2006. - Вип. 2. - С.143-144.
3. Кравець О. Світоглядні пошуки волинського краєзнавця Гаврила Чернихівського // Минуле, сучасне і майбутнє - очима молоді: зб. студентських наукових робіт. - Кременець, 2009. - Вип. 4, 2008/2009 навчальний рік. - С.53-60.
4. Ленчук Р. Зі своїх 75 років Крем'янецька філологиня і письменниця Валентина Чернихівська 45 живе любові й злагоді з чоловіком Гаврилом // Діалог. – 2005. – 19-26 листоп. - 3 груд.
5. Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2006 рік : бібліогр. покажч. / уклад. М. Друневич. — Т. : Підручники і посібники, 2005. — С. 96—99
5. Мазурок В. Південна Волинь в краєзнавчих дослідженнях Гаврила Івановича Чернихівського // Чернихівський Г. Портрети пером / Г. Чернихівський. — Кременець, 2008. — Кн. 3. — С. 296—300. —
6. Мороз О. В. Грані творчості кременчанина Гаврила Чернихівського: історико-краєзнавчі пошуки // Litteris et Artibus: нові горизонти [Текст] : збірник наукових праць / КОГПА ім. Тараса Шевченка; Рада молодих науковців; за заг. ред. Р. О. Дубровського. - Хмельницький : ФОП Цюпак, 2017. - Вип. 1. - С.53-61.
7. Нові лауреати : [лауреати премії (III) Фонду Воляників-Швабінських при фундації Укр. Вільного Ун-ту в Нью-Йорку — Гаврило та Валентина Чернихівські («Оксана Лятуринська»)] // Літ. Україна. — 2004. — 29 квіт. — С. 4.
8. Очеретний А. Попереду — нові пошуки : [про присвоєння звання «Заслужений працівник культури України» Г. Чернихівському] / А. Очеретний // Свобода. — 2007. — 27 черв. — С. 6.
9. Савчук Е. Пам'яті краєзнавця, науковця, літературного та громадського діяча Г. І. Чернихівського // Діалог. - 2016. - 30 вересня. - С.8.
10. Фарина І. ... Бо серце кличе : Гаврилу Чернихівському - 60 // Тернопілля '96: регіональний річник. - Тернопіль : Збруч, 1996. - С.501-502.
11. Фарина І. Заперечення чортової дюжини : [про Г. Чернихівського, дослідника славетних земляків] // Свобода. — 2006. — 27 трав. — С. 8.

Підготували: О. Ставінська, О. Кайда